

МАШЫННЫ ПЕРАКЛАД НАВУКОВЫХ ТЭКСТАЎ У ДЫДАКТЫЧНЫХ МЭТАХ

Праблема выкарыстання перакладу ў дыдактычных мэтах заўсёды знаходзілася ў цэнтры ўвагі метадыстаў, але меркаванні наконт яго прымянення пры навучанні мовам у розныя часы былі рознымі: ён то поўнасьцю выключаўся з вучэбных заданняў, то атрымліваў “статус” прыярытэтнага. Аднак метадычныя дыскусіі звязаны пераважна з навучаннем замежным мовам. У дачыненні ж да філалагічных дысцыплін па беларускай мове, выкладаемых ва ўстановах вышэйшай адукацыі (УВА) негуманітарнага профілю і накіраваных на фарміраванне тэарэтычных і практычных камунікатыўных кампетэнцый будучых спецыялістаў [1], уключэнне заданняў на пераклад з рускай мовы на беларускую прызнаецца мэтазгодным і неабходным. “Несумненна, пераклады пашыраюць лексічны запас студэнтаў, удасканалюць веды па граматыцы, садзейнічаюць больш глыбокаму разуменню структуры роднай мовы, забяспечваюць сістэматызацыю атрыманых ведаў на функцыянальнай аснове. Акрамя гэтага, яны накіраваны на засваенне нацыянальнай тэрміналогіі” [2]. Таксама выкладчыкі-беларусісты выказваюць слушнае меркаванне, што ў кантэксце асіметрычнага руска-беларускага білінгвізму менавіта прыём перакладу дазваляе ажыццяўляць эфектыўную карэкцыю інтэрферэнцыйных з’яў у маўленні студэнтаў.

Фарміраванне ўменняў вусна і пісьмова перакладаць з рускай мовы на беларускую тэксты рознай жанрава-стылістычнай прыналежнасці адбываецца яшчэ на этапе школьнай адукацыі, і навукова-метадычныя аспекты арганізацыі гэтай працы добра апісаны Г. М. Валочка, М. Г. Яленскім. На наступных ступенях адукацыі ўменні перакладу ўдасканалюцца, прычым пераважна на матэрыяле навуковых тэкстаў, “профільных” для пэўнай спецыяльнасці. Аднак у негуманітарных УВА колькасць аўдыторных гадзін, якія звычайна адводзяцца на філалагічныя дысцыпліны, вельмі абмежаваная, таму пераклад – гэта адно з найчасцейшых заданняў, якое даецца студэнтам для самастойнага выканання па-за заняткамі. Разам з тым, на сучасным этапе, калі кожны студэнт з’яўляецца актыўным карыстальнікам інфармацыйна-камп’ютарных тэхналогій, існуе небяспека дэваларызацыі вынікаў працэсу перакладу. Звязана такая небяспека з тым, што ў мэтах мінімізацыі сваіх інтэлектуальных

і часавых затрат студэнты выкарыстоўваюць даступныя ім сістэмы машыннага перакладу (СМП), але пры гэтым, як правіла, не ажыццяўляюць рэдагаванне атрыманага на выхадзе тэксту. У такой сітуацыі перад выкладчыкам паўстаюць дзве дадатковыя задачы: 1) распазнаванне тэкстаў, атрыманых пры дапамозе СМП; 2) стымуляванне свядомага падыходу да працы над перакладам.

На выкарыстанне СМП указваюць прыметы: наяўнасць відавочна няправільна перакладзеных слоў; наяўнасць у перакладзе навуковага тэксту слоў размоўнага стылю і (або) агульнаўжывальных слоў на месцы тэрміналагічных адзінак; наяўнасць слоў з неадпаведнай лексічнай спалучальнасцю і адначасовым парушэннем норм дапасавання ці кіравання; прысутнасць неперакладзеных слоў ці іх спалучэнняў; замена абрэвіятур звычайным словам; памылкі ў правапісе літары “ў”; і інш.

У мэтах стымулявання студэнтаў да асэнсаванай працы ім неабходна тлумачыць, што існуючыя аўтаматычныя інструменты не дазваляюць атрымліваць бездакорны пераклад (у тым ліку і беларускамоўны), і ўсе яны з’яўляюцца толькі дапаможнымі для чалавека. Таксама неабходна тлумачыць, чаму нехайны пераклад навуковых тэкстаў недапушчальны. Вельмі карысным з’яўляецца перад перакладам тэкстаў выкананне на занятках заданняў тыпу: “Прачытайце тэкст, атрыманы пры дапамозе СМП, і выпраўце ў ім маўленчыя памылкі”; “Прачытайце тэкст, атрыманы пры дапамозе СМП, і перакладзіце яго на рускую мову. Перакладзены рускамоўны тэкст параўнайце з арыгінальным (зыходным) тэкстам на рускай мове”; “Са словам “произведение” (можа быць іншае мнагазначнае слова) складзіце сказы на рускай мове ў адпаведнасці з яго значэннямі. Перакладзіце сказы пры дапамозе СМП і ахарактарызуйце атрыманы пераклад на прадмет яго дакладнасці”; і інш.

ЛІТАРАТУРА

1. Русак, В. У. Вывучэнне дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» як фактар аптымізацыі вышэйшай тэхнічнай адукацыі / В. У. Русак // Высшее техническое образование. – 2018. – Т. 2. – № 1. – С. 75–79.

2. Сахончык, А. П. Навучанне перакладу тэхнічных тэкстаў як аспект фарміравання прафесійнай кампетэнцыі студэнтаў тэхнічных ВНУ [Электронны рэсурс] / А. П. Сахончык, Л. А. Гіруцкая // Наука – образованию, производству, экономике : мат-лы 11-й Междунар. науч.-технич. конф., Минск, 7 мая 2013 г. – Рэжым доступу: <http://rep.bntu.by/handle/data/19736> (дата звароту: 01.02.2020).